

Εργαστήρι 2: «Είμαι ρατσιστής; Ένα καθημερινό τεστ»

ΑΠΕΥΘΥΝΕΤΑΙ:	Σε μαθητές όλων των τάξεων του Γυμνασίου.
ΣΤΟΧΟΙ:	- να αναπτύξουν οι μαθητές κριτική σκέψη, - να κλονιστούν στερεότυπα και «βεβαιότητες» ρατσιστικής απόκλισης που τυχόν έχουν, - να διακρίνουν σε σκηνές της καθημερινότητας τις ρατσιστικές στάσεις τόσο των συμπολιτών τους όσο και των ίδιων, - να ευαισθητοποιηθούν όσον αφορά τις αξίες της ισότητας και της ανοχής/του σεβασμού του διαφορετικού Άλλου, - να αποκτήσουν συνείδηση της ανάγκης να λειτουργούν ως υπεύθυνοι και ενεργοί πολίτες που θα προασπίζονται τις αξίες της δημοκρατίας.
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ:	2 ώρες (αν το γνωστικό αντικείμενο στο οποίο θα ενταχθεί το σενάριο το επιτρέπει, είναι προτιμότερο να αξιοποιηθεί ένα ενιαίο δίωρο).
ΓΝΩΣΤΙΚΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΜΕ ΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΣΥΝΔΕΘΕΙ:	- Νεοελληνική Γλώσσα Γ΄ Γυμνασίου (θεματική ενότητα για τον ρατσισμό), Β΄ Γυμνασίου (θεματική ενότητα για τα κοινωνικά προβλήματα). - Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή Γ΄ Γυμνασίου: Ανθρώπινα δικαιώματα. - Νεοελληνική Λογοτεχνία: Το συγκεκριμένο εργαστήριο μπορεί να αποτελέσει τη φάση της «προανάγνωσης» (κατά την οποία οι μαθητές έρχονται σε μια πρώτη επαφή με το θέμα της ενότητας) σε σχετικές τριμηνιαίες θεματικές ενότητες που προβλέπονται στα νέα προγράμματα σπουδών. Πιο συγκεκριμένα: στην Γ΄ Γυμνασίου (θεματική ενότητα «Κοινωνικά προβλήματα»), στη Β΄ Γυμνασίου (θεματική ενότητα για τη διαφορετικότητα), στην Α΄ Γυμνασίου (θεματική ενότητα για το κοινωνικό –και φυσικό– περιβάλλον). Στα σχολεία, όπου δεν εφαρμόζεται το νέο πρόγραμμα σπουδών, προσφέρονται τα εξής κείμενα: «Τελευταία αρκούδα του Πίνδου» του Δ. Χατζή στο εγχειρίδιο της Γ΄ Γυμνασίου, «Για τον όρο μετανάστες» του Μπ. Μπρεχτ και «Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα» του Δ. Χατζή σε αυτό της Β΄ Γυμνασίου και «Ο Κωσταντής» της Λ. Ψαραύτη σε αυτό της Α΄ Γυμνασίου. - Σχολική και Κοινωνική Ζωή: Στα σχολεία που εφαρμόζουν το νέο πρόγραμμα σπουδών, προβλέπεται 1 ώρα την εβδομάδα αφιερωμένη στην επεξεργασία θεμάτων της σχολικής και κοινωνικής καθημερινότητας.
ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΜΕΣΑ:	- Απλά «αξεσουάρ» για τη «μεταμφίεση» στο παιχνίδι ρόλων θα κάνουν πιο ενδιαφέρουσα τη δραστηριότητα, δεν είναι όμως απαραίτητα. - Την 1η διδακτική ώρα χρειάζεται υπολογιστής και βιντεοπροβολέας (ή διαδραστικός πίνακας) για την προβολή μιας είδησης ή φωτοτυπίες της είδησης. Τη 2η διδακτική ώρα χρειάζεται υπολογιστής συνδεδεμένος στο διαδίκτυο, βιντεοπροβολέας (ή διαδραστικός πίνακας) και ηχεία για την προβολή μιας ταινίας μικρού μήκους.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

1η διδακτική ώρα (1Χ45΄)

α) Προετοιμασία της αίθουσας στο διάλειμμα.

Το τμήμα σε κάποιες φάσεις θα εργαστεί ομαδοσυνεργατικά, σε κάποιες άλλες θα δραματοποιήσει κάποια περιστατικά. Γι' αυτό κατά τη διάρκεια του διαλείμματος, πριν την εν λόγω διδακτική ώρα, θα έχουν μοιραστεί φωτοτυπίες των φύλλων εργασίας στα θρανία, τα οποία θα είναι ενωμένα ανά δύο (για να σχηματίζουν τραπέζι εργασίας για τις ομάδες των τριών ή τεσσάρων μαθητών) και θα έχουν τοποθετηθεί περιμετρικά της αίθουσας (σε σχήμα Π), ώστε να δημιουργηθεί χώρος στο κέντρο για τις δραματοποιήσεις.

β) Μετά την είσοδο των μαθητών στην αίθουσα.

Ο εκπαιδευτικός υποδέχεται στην πόρτα τους μαθητές και τους κατευθύνει στο τραπέζι που έχει ορίσει για την ομάδα τους. Στη συνέχεια, τους ενημερώνει πως η διάταξη των θρανίων έχει αλλάξει, γιατί η δραστηριότητα στην οποία θα εμπλακούν βασίζεται σε ένα παιχνίδι ρόλων. (Δεν αποκαλύπτει κάτι περισσότερο σχετικά με τους στόχους ή το περιεχόμενο της δραστηριότητας, ώστε οι μαθητές να λειτουργήσουν ελεύθερα και αυθόρμητα στο παιχνίδι ρόλων).

1η φάση: Προετοιμασία των δρώμενων του [φύλλου εργασίας 1](#) (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ).

1

- Ο εκπαιδευτικός ορίζει το περιστατικό που πρέπει να προετοιμάσει κάθε ομάδα και δίνει κάποιες γενικές διευκρινίσεις και οδηγίες: τα μέλη κάθε ομάδας θα προετοιμάσουν από κοινού τον διάλογο στις γενικές του γραμμές (για τις λεπτομέρειες θα αυτοσχεδιάσουν όποιοι αναλάβουν τους ρόλους). Στη συνέχεια, οι ομάδες θα αναθέσουν τους ρόλους σε όποια μέλη τους φαίνεται να έχουν περισσότερη άνεση να τους υποδυθούν.
- Δίνονται 6-7 λεπτά για την προετοιμασία. Ο εκπαιδευτικός μετακινείται από ομάδα σε ομάδα, παρακολουθεί τόσο την πορεία της ομάδας συνολικά όσο και τη συμμετοχή κάθε μέλους στη διαδικασία, υπενθυμίζει πόσα λεπτά απομένουν και παρεμβαίνει όποτε κρίνει σκόπιμο, είτε για να λύσει κάποιο πρόβλημα που προκύπτει στη συνεργασία, είτε θέτοντας ερωτήματα που διευκολύνουν την ομάδα να προχωρήσει την προετοιμασία της.

2η φάση: Παρουσίαση δρώμενων του [φύλλου εργασίας 1](#) (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ).

- Όταν λήξει ο χρόνος, οι παρουσιάσεις ξεκινούν με τις τρεις ομάδες του φύλλου εργασίας 1. Όταν ολοκληρωθούν, ο εκπαιδευτικός ρωτά την ολομέλεια αν θα ήθελε κάποιος να κάνει κάποιο σχόλιο επί της ουσίας όσων παρακολούθησε (όχι επί της υποκριτικής ικανότητας των συμμαθητών αλλά επί του περιεχομένου). Ο στόχος δεν είναι να ξεκινήσει σε αυτό το σημείο ο διάλογος, απλώς να γίνει μια «γέφυρα» με την επόμενη φάση. Άρα, είναι προτιμότερο ο εκπαιδευτικός να μη σχολιάσει ο ίδιος ό,τι θα ακουστεί, ούτε να προτρέψει σε αυτό το σημείο την ολομέλεια να κάνει κάτι αντίστοιχο.

συνέχεια →

3η φάση: Ανάγνωση της είδησης του φύλλου εργασίας 1 (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ).

- Ο εκπαιδευτικός προβάλλει στην οθόνη (ή τη μοιράζει φωτοτυπημένη, αν δεν υπάρχει η δυνατότητα προβολής) και διαβάζει την είδηση για την πράξη αυτοθυσίας των τριών Πακιστανών.
- Οι μαθητές καλούνται να σκεφτούν αν θα μπορούσαν να είχαν ζήσει σκηνές σαν κι αυτές που μόλις είχαν παρακολουθήσει οι τρεις Πακιστανοί της είδησης. Ακούγονται μια ή δύο αιτιολογημένες απαντήσεις.

1

4η φάση: Νέα προσέγγιση των αρχικών δρώμενων.

Ο εκπαιδευτικός καλεί τις ομάδες που είχαν αναλάβει τα τρία σχετικά δρώμενα να θεωρήσουν ότι οι τρεις Πακιστανοί που προσπάθησαν να σώσουν τους δύο Έλληνες είναι οι Πακιστανοί της γκαρσονιέρας των δρώμενων και επιλέγει κάποια από τις παρακάτω εναλλακτικές:

ΠΡΩΤΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ:

Οι μαθητές καλούνται να ξαναπαίξουν τη σκηνή, μετατρέποντας σε στάση κατανόησης και υποστήριξης των Πακιστανών τη στάση του ενός τουλάχιστον από τους συνομιλητές στις σκηνές 1 και 3. Στη σκηνή 2, ο Πακιστανός που συναντά τον ένοικο είναι εκείνος που γλύτωσε από τη σύγκρουση. Ο διάλογος διαμορφώνεται ανάλογα. (Δεν δίνεται χρόνος προετοιμασίας, εκτός αν ζητηθεί από τις ομάδες).

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ:

Τα πρόσωπα των αρχικών σκηνών (πλην του Πακιστανού), έχοντας πληροφορηθεί την πράξη αυτοθυσίας, κάνουν έναν μονόλογο αυτοκριτικής, μετανιωμένοι για τη στάση τους. Ο Πακιστανός κάνει έναν μονόλογο, μιλώντας για το αίσθημα της αδικίας που βίωνε πριν, για την αλλαγή της συμπεριφοράς των ενοίκων μετά τον χαμό των συμπατριωτών του και για τις σκέψεις και τα συναισθήματά του απέναντι σε αυτή την αλλαγή και την αιτία της αλλαγής. (Δεν δίνεται χρόνος προετοιμασίας, εκτός αν ζητηθεί από τις ομάδες).

ΤΡΙΤΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ:

Εφαρμόζεται η τεχνική του θεατρικού παιχνιδιού «ανακριτική καρέκλα». Σε αυτή την εναλλακτική εμπλέκονται όλοι οι μαθητές. Σε μια καρέκλα στο κέντρο της αίθουσας κάθονται διαδοχικά οι ένοικοι που προηγουμένως είχαν ρατσιστική συμπεριφορά. Όλα τα μέλη του τμήματος μπορούν να τους θέσουν ερωτήματα που διερευνούν τα συναισθήματά τους και τις σκέψεις τους μετά τον χαμό των ανθρώπων στους οποίους είχαν φερθεί ρατσιστικά.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

2η διδακτική ώρα (1Χ45΄)

5η φάση: Παρουσίαση των δρώμενων του [φύλλου εργασίας 2](#) (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ).

- Η μια μετά την άλλη, οι δύο ομάδες παρουσιάζουν τις σκηνές που έχουν προετοιμάσει στην αρχή της προηγούμενης ώρας. Όταν ολοκληρωθούν οι παρουσιάσεις, ο εκπαιδευτικός ρωτά την ολομέλεια, αν κάποιος θέλει να κάνει κάποιο σχόλιο. (Ούτε σε αυτό το σημείο πρέπει να δοθεί έκταση στη συζήτηση.)

6η φάση: Προβολή μιας ταινίας μικρού μήκους.

- Ο εκπαιδευτικός προβάλλει μια ταινία μικρού μήκους η οποία βρίσκεται στην εξής διεύθυνση: <http://player.vimeo.com/video/37169808>. Παρουσιάζει την εκμετάλλευση των κατοίκων του Τρίτου κόσμου από εταιρείες του Δυτικού κόσμου, την εξαθλίωσή τους και τα προβλήματα επιβίωσης που αντιμετωπίζουν.
- Αν δεν υπάρχει η δυνατότητα σύνδεσης με το διαδίκτυο, ο εκπαιδευτικός προβάλλει εικονικό ή κινηματογραφικό υλικό που αφορά την πείνα και την έλλειψη υγειονομικής περίθαλψης για τα παιδιά του Τρίτου κόσμου (Action aid, Unicef κτλ.).

7η φάση: Συζήτηση επί της ταινίας και των δρώμενων.

- Ο εκπαιδευτικός ρωτά για ποιο λόγο νομίζουν οι μαθητές ότι επέλεξε να προβάλει αυτό το ντοκιμαντέρ (ή αυτό το εικονικό υλικό) μετά την παρουσίαση των δρώμενων. Συνδέονται μεταξύ τους κι αν ναι, πώς; Ακολουθεί καταιγισμός ιδεών και ο εκπαιδευτικός ή κάποιος μαθητής σημειώνει στον πίνακα τηλεγραφικά όσα ακούγονται. Αναμένεται να γίνει αναφορά στις αιτίες που οδηγούν τους ανθρώπους του Τρίτου κόσμου να μεταναστεύσουν, καθώς και αναφορά στην ανθρωπιστική βοήθεια την οποία οι κάτοικοι του Δυτικού κόσμου με ευκολία δίνουν όσο οι άνθρωποι που υποφέρουν βρίσκονται μακριά (αγοράζοντας κάρτες, τετράδια κτλ., υιοθετώντας συμβολικά κάποιο παιδί κ.ά.), αλλά την οποία ίσως αρνούνται, όταν οι άνθρωποι αυτοί έρθουν στη χώρα τους. Στο βαθμό που χρειάζεται, ο εκπαιδευτικός κατευθύνει τη συζήτηση διά της μαιευτικής. Όταν θεωρήσει ότι πλέον το θέμα έχει καλυφθεί επαρκώς, ανακεφαλαιώνει και προχωρά στην επόμενη φάση.

8η φάση: Σχεδιασμός για μια εργασία που θα ολοκληρωθεί στο σπίτι.

- Ο εκπαιδευτικός προτείνει στο τμήμα να δημιουργήσει ένα «τεστ ρατσισμού». Κάθε μαθητής θα συνεισφέρει με ένα τουλάχιστον ερώτημα πολλαπλών επιλογών που θα προετοιμάσει στο σπίτι, τα ερωτήματα θα συγκεντρωθούν και θα αποτελέσουν ένα ενιαίο τεστ, το οποίο θα αναρτηθεί στο ηλεκτρονικό περιοδικό του σχολείου ή στη μαθητική εφημερίδα της τάξης. Για να έχουν ενιαία μορφή τα ερωτήματα του τεστ, δίνεται στους μαθητές το [φύλλο εργασίας 3](#) (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ) που δίνει τις απαραίτητες οδηγίες. Διαβάζονται οι οδηγίες και λύνονται τυχόν απορίες των μαθητών. Ο εκπαιδευτικός εύχεται καλή δουλειά στους μαθητές.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

1. Αν το εργαστήριο παρουσιαστεί σε δύο ξεχωριστές διδακτικές ώρες και όχι σε ενιαίο δώρο, τότε στο τέλος της 1ης ώρας, ο εκπαιδευτικός υπενθυμίζει στις ομάδες που έχουν αναλάβει σκηνή του φύλλου εργασίας 2 ότι πρέπει να έρθουν έτοιμες να παρουσιάσουν, γιατί δεν υπάρχει το περιθώριο για νέο χρόνο προετοιμασίας.
2. Αν το τμήμα εργάζεται σε κάποιο wiki ή blog ή σε κάποια άλλη διαδικτυακή εκπαιδευτική πλατφόρμα (moodle κτλ.), τότε η προετοιμασία του «τεστ ρατσισμού» θα γίνει διαδικτυακά (ανάρτηση των ερωτημάτων από κάθε μαθητή, σχολιασμός από τους συμμαθητές και από τον εκπαιδευτικό, νέα ανάρτηση με βελτιωμένα τα ερωτήματα). Αν δεν χρησιμοποιείται κάποια διαδικτυακή πλατφόρμα, τα ερωτήματα θα παραδοθούν στον εκπαιδευτικό σε κόλλες χαρτί, εκείνος θα σημειώσει προτάσεις βελτίωσης και διορθώσεις και θα επιστρέψει τα ερωτήματα στους μαθητές. Εκείνοι θα λάβουν υπόψη τις παρατηρήσεις του εκπαιδευτικού και θα γράψουν το κείμενό τους σε αρχείο επεξεργαστή κειμένου, το οποίο θα αποθηκεύσουν σε USB που θα το παραδώσουν στον εκπαιδευτικό, ώστε να δημιουργήσει το ενιαίο αρχείο.

ΕΠΕΚΤΑΣΗ

Αν ο εκπαιδευτικός επιθυμεί να αφιερώσει και άλλη (ή άλλες) διδακτική ώρα, προσφέρονται οι εξής εναλλακτικές:

1. Μπορεί να αξιοποιηθεί το βιβλίο *Ε, φίλε! Εξομολογήσεις παιδιών που ζουν στην Ελλάδα ως μετανάστες, πρόσφυγες ή παλιννοστήσαντες* (εκδ. Κέδρος, Αθήνα 2004). Οι μαθητές θα διαβάσουν αυθεντικές μαρτυρίες συνομηλίκων τους μεταναστών και θα ακολουθήσει συζήτηση πάνω σε αυτές τις μαρτυρίες, για να εντοπιστούν τα αίτια και οι δυσκολίες της μετανάστευσης, ιδίως αυτές που αντιμετωπίζουν τα παιδιά που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τον τόπο τους. Προτείνονται ιδιαίτερα οι μαρτυρίες των σελίδων 17-19, 22-24, 49-51, 54-56, 62-64, 109-110, 114-115, 119-123, 129-130 και 136-138.
2. Επίσης, μπορεί να αξιοποιηθεί το θεατρικό έργο *Το αγόρι με τη βαλίτσα* του Μάικ Κένι, που αναφέρεται στους λόγους μετανάστευσης, στις δυσκολίες του ταξιδιού ως τη νέα χώρα και τα προβλήματα μετά την άφιξη. (Το έργο μεταφράστηκε από την Ξένια Καλογεροπούλου και ανέβηκε το 2005 στο Θέατρο «Μικρή Πόρτα», η δε έκδοση με το πλήρες κείμενο προσφέρεται δωρεάν από το Θέατρο για τη βιβλιοθήκη κάθε σχολείου).
3. Ο πιο απλός τρόπος αξιοποίησης του έργου είναι να γίνει «θεατρική» ανάγνωση κάποιων σκηνών και συζήτηση επ' αυτών. Πιο συγκεκριμένα, ο εκπαιδευτικός θα φωτοτυπήσει αποσπάσματα από το έργο και θα μοιράσει τους ρόλους σε μαθητές που διαβάζουν με εκφραστικό τρόπο, ώστε να προετοιμάσουν για το επόμενο μάθημα τη «θεατρική» ανάγνωσή τους (δηλαδή θα διαβάζει καθένας τις «ατάκες» του ήρωα ή της ηρωίδας που έχει αναλάβει). Πριν από την παρουσίαση καθεμιάς από τις σκηνές που έχουν επιλεγεί από τον εκπαιδευτικό, γίνεται μια σύντομη παρουσίαση των γεγονότων που έχουν προηγηθεί, ενώ, μετά από την παρουσίαση καθεμιάς από τις σκηνές, το τμήμα συζητά πάνω στις σκέψεις και τα συναισθήματα που του προξένησε η σκηνή και επιχειρεί να μαντέψει τι θα ακολουθήσει.

Βέβαια, θα μπορούσε στο πλαίσιο ενός πολιτιστικού προγράμματος να προετοιμαστεί και μια παράσταση του συγκεκριμένου έργου.

ΠΑΡΑΛΛΑΓΗ

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να εκμεταλλευτεί κάποια άλλα πιο πρόσφατα περιστατικά και να τα αξιοποιήσει για τις σκηνές και τους διαλόγους που θα αναπαραστήσουν οι μαθητές. Αν υπάρχει σύνδεση με την επικαιρότητα, τότε το ενδιαφέρον των μαθητών θα κινητοποιηθεί ακόμα περισσότερο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Φύλλα εργασίας

[Φύλλο εργασίας 1](#)

[Φύλλο εργασίας 2](#)

[Φύλλο εργασίας 3](#)